

Redovisning av arbetsmiljöindikatorer enligt regeringsuppdrag

Sammanfattning

Sammanfattningsvis är nivån för de flesta av de indikatorer om anmälda arbetsskador som studerats i stort sett oförändrad sedan föregående år. Antalet anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro per 1000 sysselsatta ökar svagt under 2015 för både kvinnor och män. När det gäller antalet anmälningar om arbetssjukdomar per 1000 sysselsatta kvinnor så ökar dessa något under 2015 medan de är oförändrade för männen. Nästan hela ökningen avser besvär till följd av organisatoriska och sociala orsaker. Antalet dödsolyckor i arbetet har minskat under 2015 jämfört med året innan.

Gällande indikatorn om anställda och ohälsa anges inte orsaken till eventuella besvär vilket gör resultaten svårtolkade ur arbetsmiljösynpunkt. För kvinnor är ökningen tydligast när det gäller variabeln ängslan och oro. Andelen kvinnor med sömnbesvär minskar stadigt sedan 2011. Förändringar för övriga två variabler är mycket små. Även för männen är ökningen tydligast när det gäller variabeln ängslan och oro. Variabeln "Ofta trött" har tagits bort ur redovisningen med anledningen av att frågorna som används för ta fram underlaget till denna redovisning har tagits bort ur grundundersökningen.

Bakgrund

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2016 ska Arbetsmiljöverket senast den 13 maj 2016 redovisa och analysera statistisk data för 2015 avseende nedan nämnda arbetsmiljöindikatorer.

Vad som ska rapporteras ...

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2016 ska Arbetsmiljöverket senast den 13 maj 2016 redovisa och analysera statistisk data för 2015 avseende nedan nämnda arbetsmiljöindikatorer.

- Antal dödsolyckor i arbetet
- Antal anmälda arbetsolyckor
- Antal anmälda arbetssjukdomar
- Anställda och ohälsa, upplevda besvär

Samtliga indikatorer ska redovisas efter kön.

De första tre indikatorerna bygger på statistik över arbetsskador som anmälts till Försäkringskassan enligt arbetsskadeförsäkringen. Anmälningar ingår i Arbetsmiljöverkets

informationssystem om arbetsskador (ISA).¹ Den fjärde indikatorn, anställda och ohälsa, hämtas ur SCB:s undersökning om levnadsförhållanden (ULF).² Denna rapport innehåller i huvudsak redovisning av arbetsskadestatistik fram till och med 2015. Data som ligger till grund för indikator om anställda och ohälsa, är insamlade under 2014 och presenterade 2015.

Beslut om rapportens godkännande

Detta beslut har fattats av generaldirektör Erna Zelmin-Ekenhem. Utredare Dennis Webstedt har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också utredare Kjell Blom deltagit.

Erna Zelmin-Ekenhem

Föredragande Dennis Webstedt

Bilagor

Bilaga 1, Redovisning av arbetsmiljöindikatorer för 2015 enligt regeringsuppdrag

¹ Den officiella arbetsskadestatistiken baseras på arbetsskadeanmälningar som registreras i informationssystemet om arbetsskador (ISA). Statistiken bygger på anmälan enligt arbetsskadeförsäkringen och lagen om statligt personskadeskydd

² Undersökningarna av levnadsförhållanden ger dig information om hur levnadsförhållanden ser ut bland olika grupper i det svenska samhället. De områden som behandlas är bland annat boende, ekonomi, hälsa, fritid, medborgerliga aktiviteter, sociala relationer, sysselsättning och trygghet.

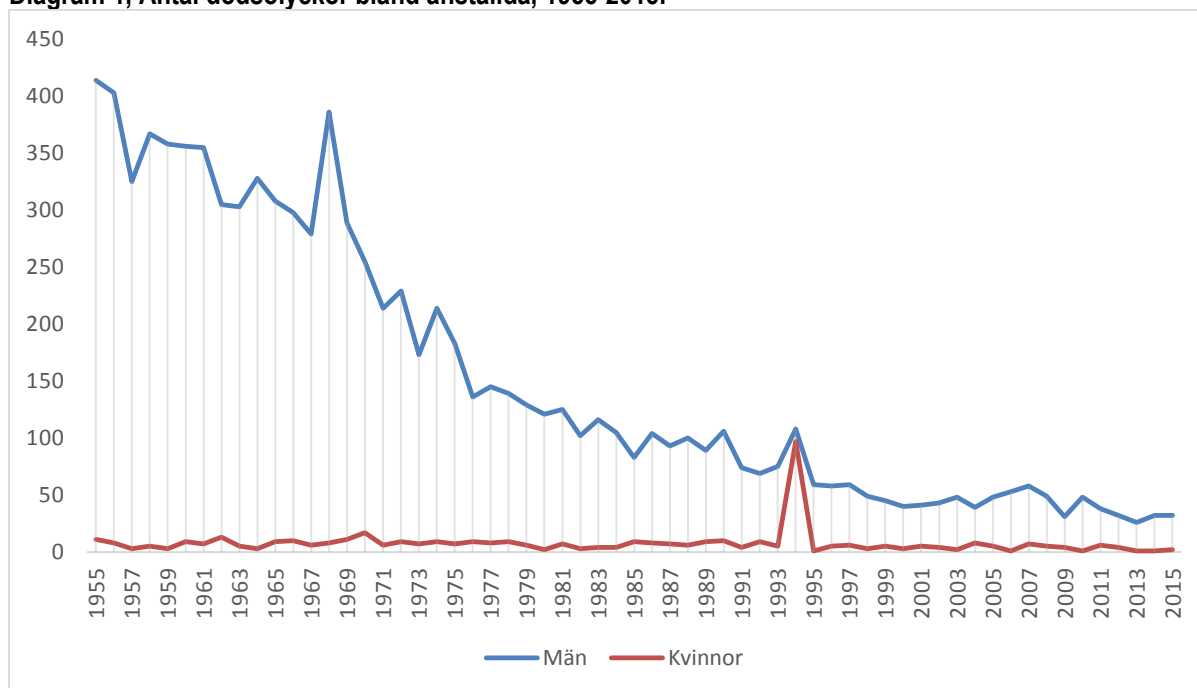
Redovisning av arbetsmiljöindikatorer för 2015 enligt regeringsuppdrag

1. Antal dödsolyckor i arbetet

Fram till år 2001 var trenden över antalet dödsolyckor i arbetslivet sjunkande. Därefter har utvecklingen planat ut. När det gäller arbetstagare och egenföretagare omkom i genomsnitt 138 personer årligen under 80-talet, 95 under 90-talet och hittills under 2000-talet har i medeltal 60 personer förolyckats per år. Under 2015 inträffade 34 dödsolyckor i arbetet bland förvärvsarbetande vilket var 7 färre än året innan.

Nedanstående figur visar utvecklingen av dödsolyckor bland anställda (exklusive egenföretagare). 26 arbetsolyckor fick dödlig utgång bland anställda under 2015, vilket är 7 färre än föregående år.

Diagram 1, Antal dödsolyckor bland anställda, 1955-2015.

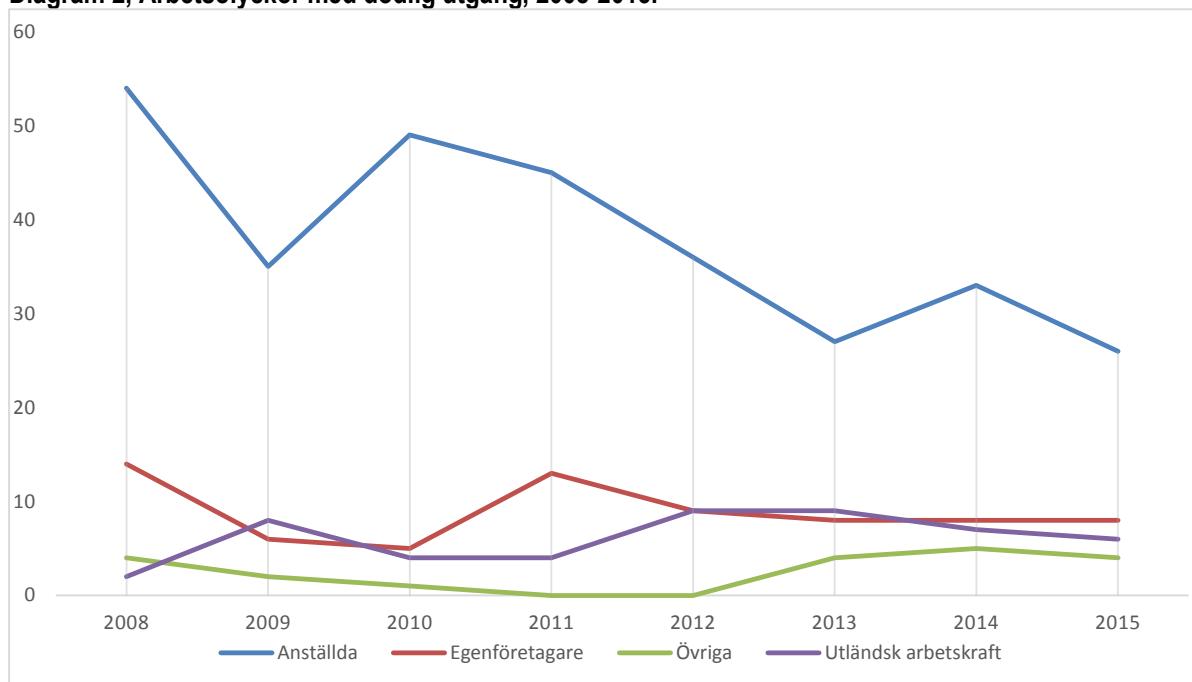

Källa: Arbetsmiljöverket (ISA)

Antalet dödsolyckor bland egenföretagare visar en nedåtgående trend. Under 1980-talet förolyckades i medeltal 28 egenföretagare per år och under 1990-talet var genomsnittet 23. Mellan 2000 och 2014 omkom årligen i genomsnitt 11 egenföretagare. Under 2015 förolyckades 8 egenföretagare. Totalt har antalet dödsolyckor i arbetet bland förvärvsarbetande i stort sett halverats under perioden 2008-2014. Antalet dödsolyckor i arbetet kan dock variera betydligt mer per år än antal förvärvsarbetande eller arbetad tid.

Utöver de förvärvsarbetande har under 2015 inträffat 4 dödsolyckor där de förolyckade inte är förvärvsarbetande men omfattas av arbetsskadeförsäkringen t.ex. elever på praktik och personer inom arbetsmarknadspolitiska åtgärder, samt 6 dödsolyckor bland anställda i utländska företag som är verksamma i Sverige men registrerade i andra länder.

Diagram 2, Arbetsolyckor med dödlig utgång, 2008-2015.

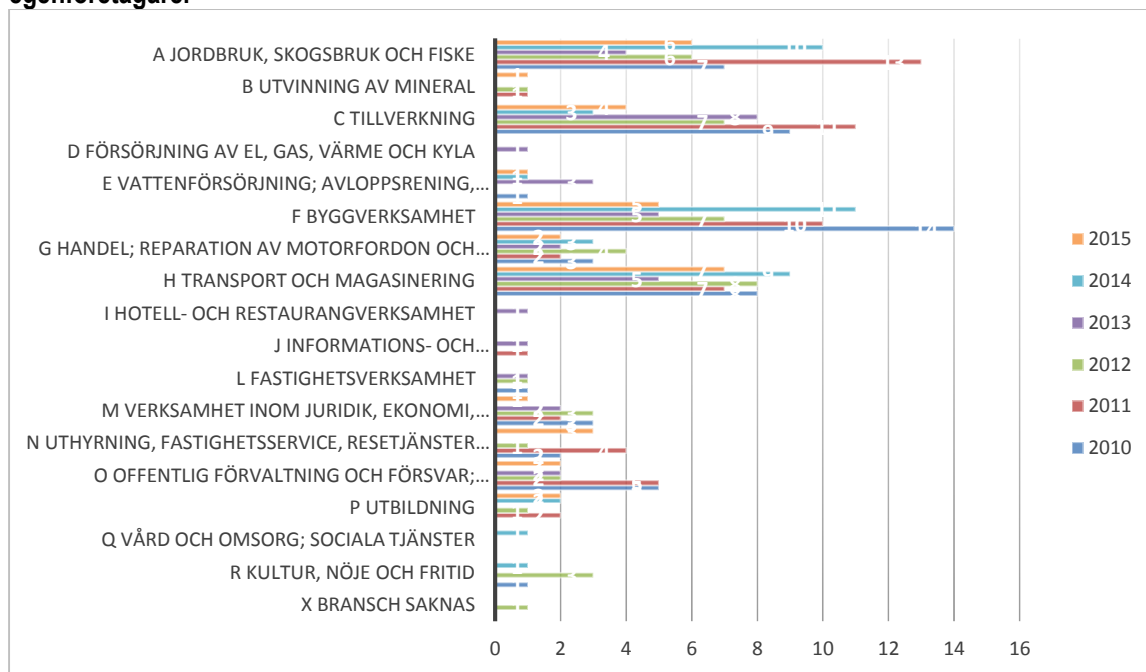

Källa: Arbetsmiljöverket (ISA)

Under de första tre månaderna av 2016 har hittills rapporterats 10 dödsolyckor i arbetet. Motsvarande siffra under samma period föregående år var 7 stycken. Genom att ständigt följa utvecklingen förbättras möjligheterna att i ett tidigt skede upptäcka förändringar i riskbilden. Det krävs dock en viss försiktighet i tolkningen av siffrorna när dessa baseras på ett fåtal observationer.

Diagram 3 visar att antalet dödsolyckor år 2015 är färre i de tidigare värst drabbade branscherna byggverksamhet, jordbruk, skogsbruk och fiske samt transport. Inom branschen tillverkning har det varit en ökning under 2015. Störst ökning noteras inom branschen Uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtjänster, 3 dödsolyckor under 2015. Under åren 2013 och 2014 har denna bransch inte drabbats av några dödsolyckor. Satt i relation till antal sysselsatta i branschen är siffrorna högst inom jordbruk, skogsbruk och fisk.

Diagram 3, Dödsolyckor (skadedatum) under 2010-2015 fördelat per branschgrupp. Arbetstagare och egenföretagare.

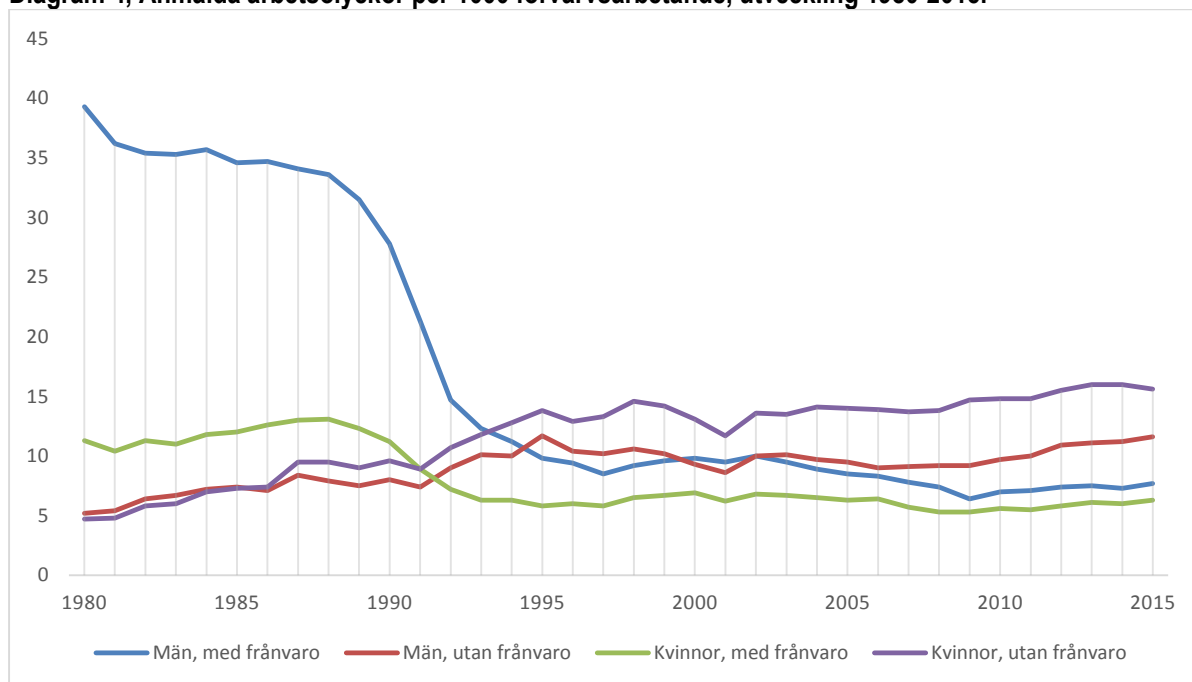
Källa: Arbetsmiljöverket (ISA)

2. Antal anmälda arbetsolyckor Sverige

Antalet anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro minskade kraftigt fram till mitten av 90-talet. Därefter avtog minskningstakten och från mitten av 1997 ökade antalet anmälningar något. Sedan 2003 har antalet anmälningar åter haft en nedåtgående trend med en extra stor nedgång under lågkonjunkturåret 2009, följt av en ökning under 2010 och en mindre ökning mellan 2011-2013. Ökningstrenden bröts under 2014 då antalet arbetsolyckor med sjukfrånvaro minskade med 1 procent jämfört med 2013. Jämfört med 2014 ökade antal anmälningar för män med 5,6 procent under 2015, medan antal anmälningar för kvinnor ökade med 6,2 procent under 2015.

För år 2015 har det till och med första kvartalet 2016 rapporterats cirka 95 100 arbetsolyckor till Försäkringskassan. 33 200 av dessa arbetsolyckor var av typen med sjukfrånvaro och av dessa hade cirka 31 300 drabbat arbetstagare och egenföretagare. För arbetsolyckor med sjukfrånvaro innebär detta drygt 7 anmälda fall per 1 000 förvärvsarbetande och för arbetsolyckor utan sjukfrånvaro cirka 13 fall per 1 000 förvärvsarbetande.

Diagram 4, Anmälda arbetsolyckor per 1000 förvärvsarbetande, utveckling 1980-2015.

Källa: Arbetsmiljöverket (ISA), Statistiska Centralbyrån (AKU)

Antal anmälda arbetsolyckor per 1 000 förvärvsarbetande har ökat något under 2015 jämfört med 2014. När det gäller arbetsolyckor med sjukfrånvaro ligger antal anmälda arbetsolyckor per 1 000 förvärvsarbetande för kvinnor på 6,3 anmälningar och för män på 7,7 anmälningar.

När det gäller orsaker till arbetsolyckor är bilden tämligen oförändrad jämfört med år 2014. För kvinnor har fallolyckor varit den vanligaste orsaken till anmäld arbetsolycka 2015, medan det för män varit olyckor orsakade av förlorad kontroll över stationära maskiner, handverktyg och fordon.

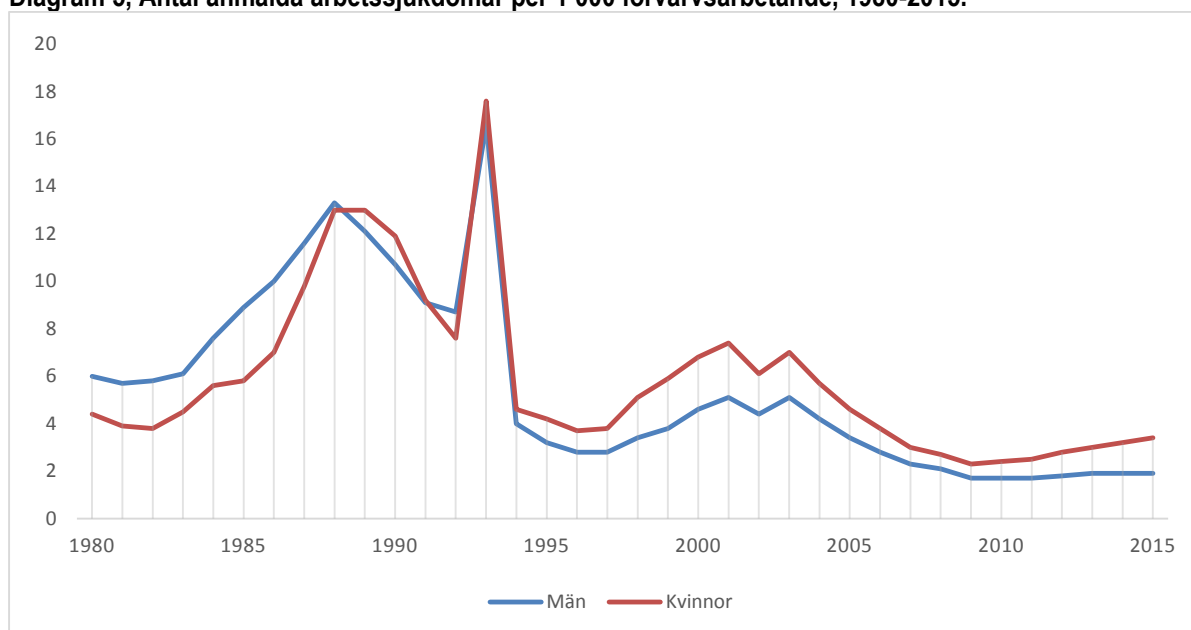
3. Antal anmälda arbetssjukdomar

Vid tolkningen av förändringen i antalet anmälda arbetssjukdomar bör man beakta att sådana sjukdomar vanligen inte uppstår omedelbart utan utvecklas under en längre tid, när någon utsätts för skadlig inverkan i arbetsmiljön. Detta gäller både för skadlig inverkan i form av fysisk belastning och mental belastning. Hur lång tid som krävs för att utveckla en arbetssjukdom varierar och det är svårt att ange något mått på detta.

Under 2015 anmäldes 12 141 (7 514 avser kvinnor och 4 623 avser män) arbetssjukdomar bland arbetstagare och egenföretagare till Försäkringskassan. Jämfört med 2014 har antalet anmälda arbetssjukdomar ökat med 2,6 procent. Detta innebär 3,4 fall per 1 000 sysselsatta kvinnor och 1,9 fall per 1 000 sysselsatta män.

Totalt sett minskade anmälda arbetssjukdomar kraftigt mellan 2003-2009. Antal anmälningar har ökat något under de tre senaste åren, men nivån år 2014 är endast drygt en tredjedel jämfört med år 2003. Den vanligaste anmälda arbetssjukdomen totalt sett är orsakad av belastningsfaktorer som svarar för 38 procent av anmälningarna. Anmälda belastningsorsakade arbetssjukdomar har minskat kraftigt mellan 2003-2009, därefter har antalet planat ut. En minskning på cirka 4 procent syns dock i statistiken för året 2015 jämfört med 2014. Antalet anmälda arbetssjukdomar orsakade av sociala och organisatoriska faktorer har minskat under samma period, men dessa har ökat mellan 2011 och 2014. Ökningen fortsätter även under 2015, ca 12 procent jämfört med 2014. Arbetssjukdomar orsakade av sociala och organisatoriska faktorer är under 2015 är vanligaste orsaken till anmälningar om arbetssjukdomar bland kvinnor och har varit det sedan 2014.

Diagram 5, Antal anmälda arbetssjukdomar per 1 000 förvärvsarbetande, 1980-2015.

Källa: Arbetsmiljöverket (ISA), Statistiska Centralbyrån (AKU)

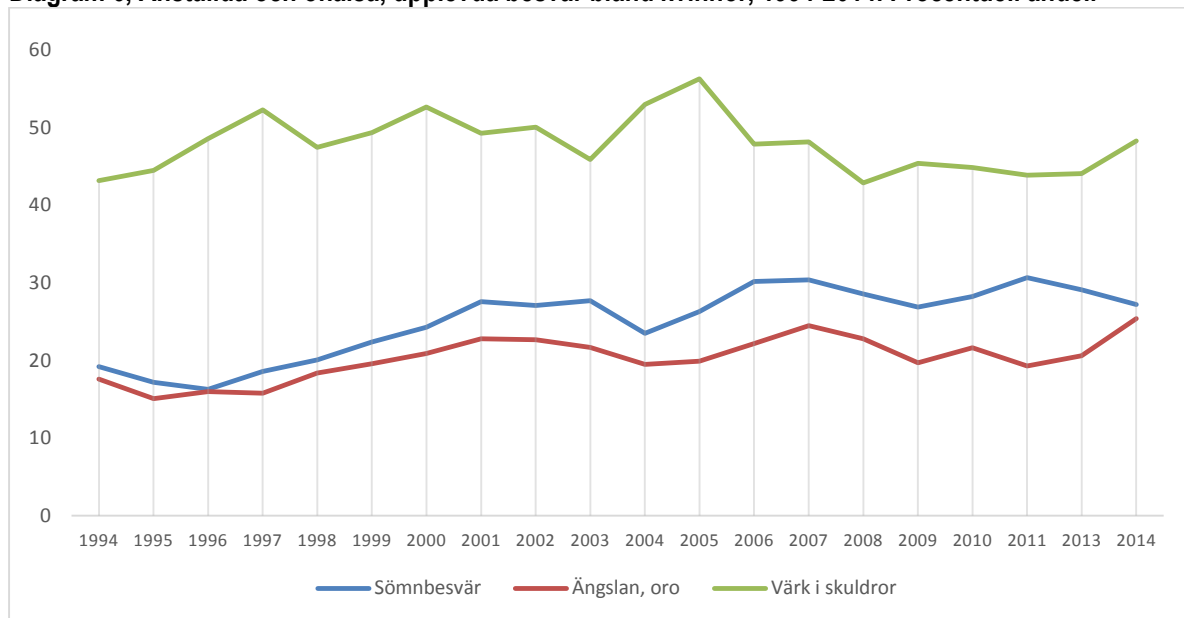
Antalet anmälda arbetssjukdomar har varierat kraftigt sedan 1980. Förändrade regler inom sjuk- och arbetsskadeförsäkringen har troligen påverkat anmälningsbenägenheten och därigenom statistiken fram till 2000-talets början. 1992 infördes till exempel en sjuklöneperiod och från andra halvåret 1993 samordnades arbetsskadeförsäkringen med sjukförsäkringen. Det senare innebar att någon särskild arbetsskadesjukpenning inte längre betalades ut. Under 1993 genomfördes anmälningskampanjer som en följd av de övergångsbestämmelser som infördes i samband med att arbetsskadebegreppet skärptes. Mellan 2003 och 2009 var nedgången i anmälningarna ca 65 procent för både män och kvinnor.

4. Anställda och ohälsa, upplevda besvär

Undersökningarna om levnadsförhållanden (ULF) behandlar bland annat ohälsa. Orsaken till eventuella besvär anges inte vilket gör resultaten svårtolkade ur arbetsmiljösynpunkt. Från och med 2007 görs undersökningen med hjälp av telefonintervjuer.

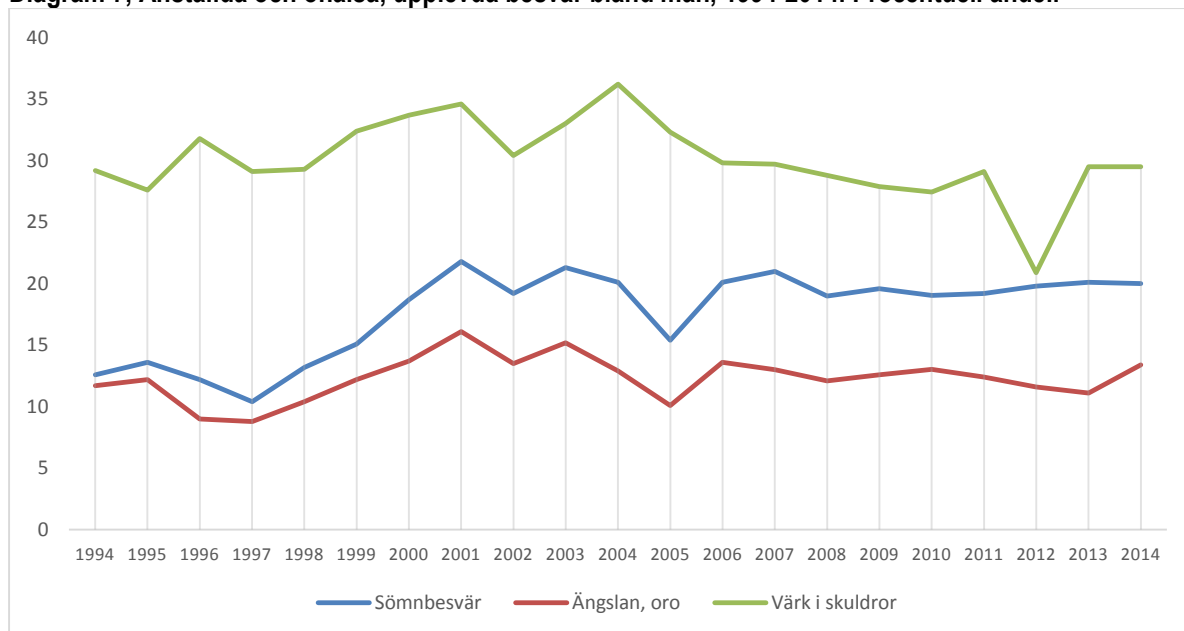
Tidigare år har vi även redovisat variabeln "Ofta trött". Eftersom denna förändrats och sedermera tagits bort har vi valt att inte redovisa den i år.

Diagram 6, Anställda och ohälsa, upplevda besvär bland kvinnor, 1994-2014. Procentuell andel.

Källa: Statistiska Centralbyrån (Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF))

Diagram 7, Anställda och ohälsa, upplevda besvär bland män, 1994-2014. Procentuell andel.

Källa: Statistiska Centralbyrån (Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF))

Förändringar för variabler är ofta mycket små. För kvinnor är ökningen tydligast när det gäller variabeln ängslan och oro. Andelen kvinnor med sömnbesvär minskar stadigt sedan 2011. Förändringar för övriga två variabler är mycket små. Även för männen är ökningen tydligast när det gäller variabeln ängslan och oro. Utvecklingen av de olika variablerna som ingår i denna indikator är svårtolkad ur arbetsmiljösynpunkt.

Värt att nämna i övrigt från denna undersökning är följande. Förutom skillnader i hälsa sett utifrån kön och ålder finns det även skillnader mellan olika utbildningsgrupper. Det är vanligare att de som har en förgymnasial jämfört med de som har en eftergymnasial utbildning bland annat har en sjukdom eller ett hälsoproblem, har svåra besvär av sjukdom, behöver hjälp för att klara av sitt dagliga liv på grund av sjukdom och själva anser att deras hälsa är dålig eller mycket dålig.³

³ Levnadsförhållanden, rapport 127, Hälsa 2012–2013, Statistiska centralbyrån

5. Övriga kommentarer

Valet av studier som lyfts fram nedan baseras på den ökningen av anmälda arbetssjukdomar på grund av sociala och organisatoriska orsaker som noteras i arbetsskadestatistiken under de senaste åren.

Tolkningen av orsaker till förändringar i arbetsskadestatistiken är förknippad med svårigheter då en förändring av antalet anmälda arbetsskador påverkas av många faktorer. En sådan faktor är anmälningsbenägenheten, och i arbetet med att kartlägga faktorer som påverkar denna⁴ har Arbetsmiljöverket identifierat några som är viktigare än andra. Dessa är framför allt organisatoriska faktorer såsom tydlig information och tydliga rutiner på arbetsplatsen kring arbetsmiljöfrågor, samt arbetsplatsens arbetsmiljöarbete i stort. Kön och ålder är exempel på faktorer som påverkar anmälningsbenägenheten hos individer och grupper på arbetsmarknaden. Kvinnor har lägre anmälningsbenägenhet än män och äldre personer har högre anmälningsbenägenhet än yngre.⁵

Organisatoriska och psykosociala faktorer i arbetet har betydelse för olika arbets- och hälsorelaterade utfall bland de yrkesarbetande. Studien som här hänvisas till har ställt samman kunskap om generell koppling mellan hur det är på arbetet och hur yrkesarbetande trivs och mår. Psykosocial belastning i form av höga krav och bristande resurser har samband med t.ex. lägre arbetstrivsel och ökad förekomst av psykisk och fysisk ohälsa. Exempel på organisatoriska faktorer som kan ha negativ hälsopåverkan är skift- och nattarbete, ledarskap samt organisationsförändringar. Exempel på *psykosociala krav* i arbetet är psykologiska krav, anställningsotrygghet och interpersonella konflikter samt otydliga mål. Dessa kan kopplas till såväl arbets- som hälsorelaterade utfall i form av sämre psykisk hälsa. Resultaten av studien tyder på att kvinnor och män reagerar på ett liknande sätt på samma typer av krav i arbetet eller har tillgång till samma resurser i sitt arbete men att det finns vissa variationer i förekomsten av olika organisatoriska och psykosociala faktorer mellan kvinnor och män.⁶

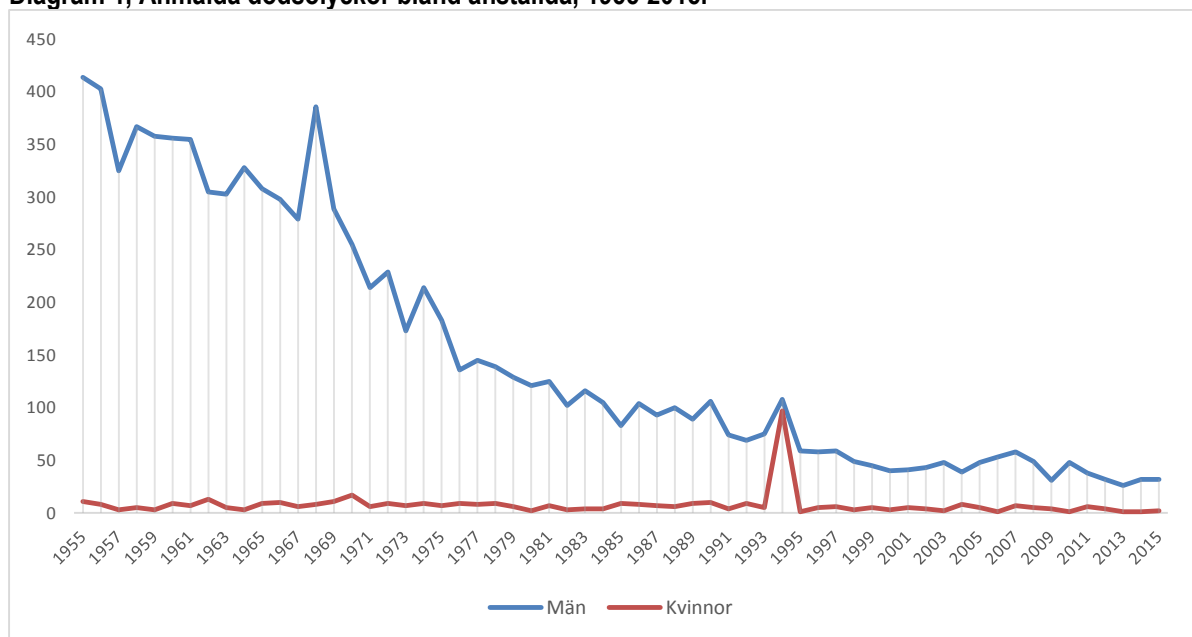
⁴ Rapport, Undersökning av faktorerens betydelse för benägenheten att anmäla arbetsskador, AS 2015/018195

⁵ Arbetsmiljöverkets interna rapport om anmälningsbenägenhet i empirin, 2015

⁶ Kunskapssammanställning 2016:2, Kvinnors och mäns arbetsvillkor- betydelsen av organisatoriska faktorer och psykosocial arbetsmiljö för arbets- och hälsorelaterade utfall

Bilagor

Diagram 1, Anmälda dödsolyckor bland anställda, 1955-2015.

	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964
Män	414	403	325	367	358	356	355	305	303	328
Kvinnor	11	8	3	5	3	9	7	13	5	3

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Män	308	298	279	386	289	255	214	229	173	214	183
Kvinnor	9	10	6	8	11	17	6	9	7	9	7

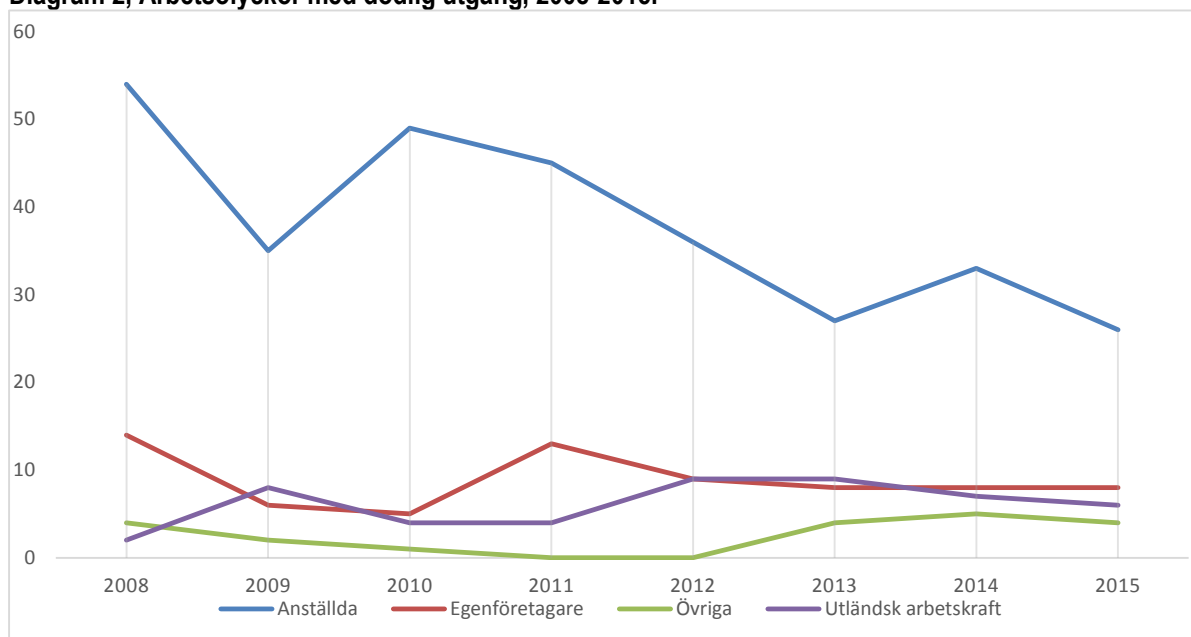
	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Män	136	145	139	129	121	125	102	116	105	83	104
Kvinnor	9	8	9	6	2	7	3	4	4	9	8

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Män	93	100	8	106	74	69	75	108	59	58	59
Kvinnor	7	6	9	10	4	9	5	97	1	5	6

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Män	49	45	40	41	43	48	39	48	53	58	49
Kvinnor	3	5	3	5	4	2	8	5	1	7	5

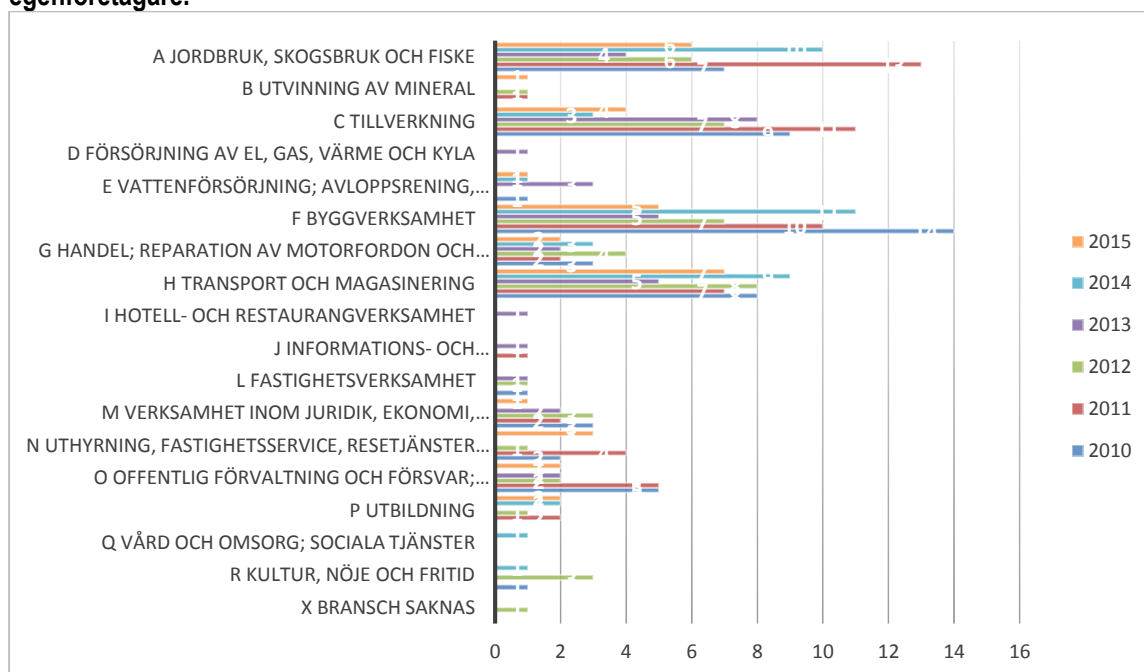
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Män	31	48	38	32	24	32	32
Kvinnor	4	1	6	4	1	1	2

Diagram 2, Arbetsolyckor med dödlig utgång, 2008-2015.

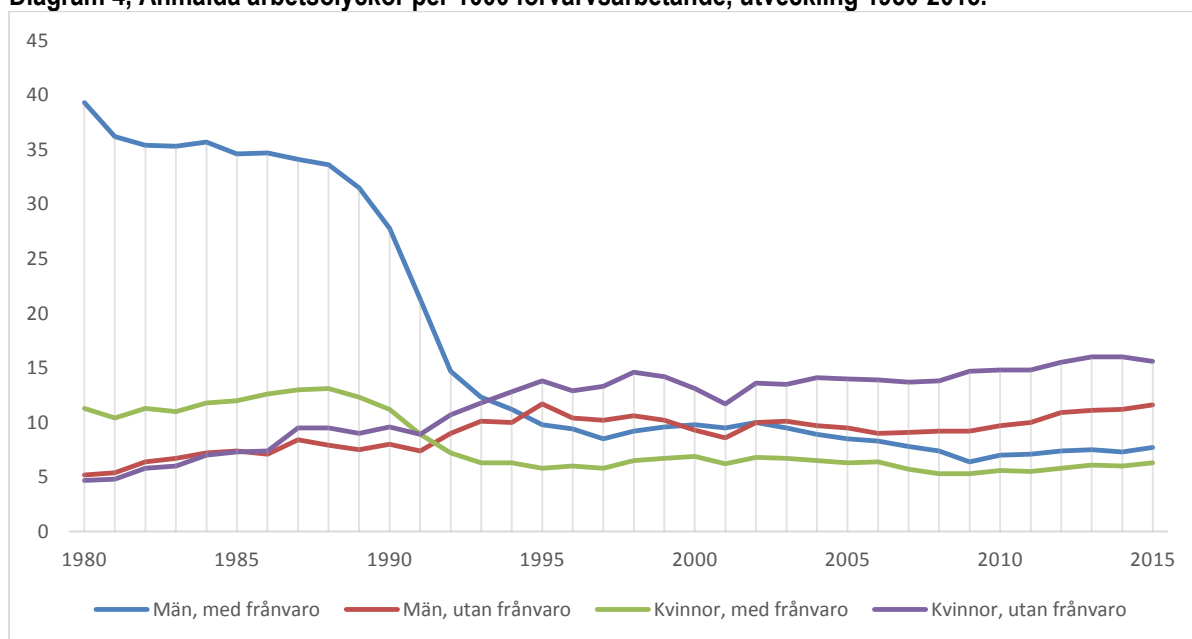
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Anställda	54	35	49	45	36	27	33	26
Egenföretagare	14	6	5	13	9	8	8	8
Övriga	4	2	1	0	0	4	5	4
Utländsk arbetskraft	2	8	4	4	9	9	7	6

Diagram 3, Dödsolyckor (skadedatum) under 2010-2015 fördelat per branschgrupp. Arbetstagare och egenföretagare.

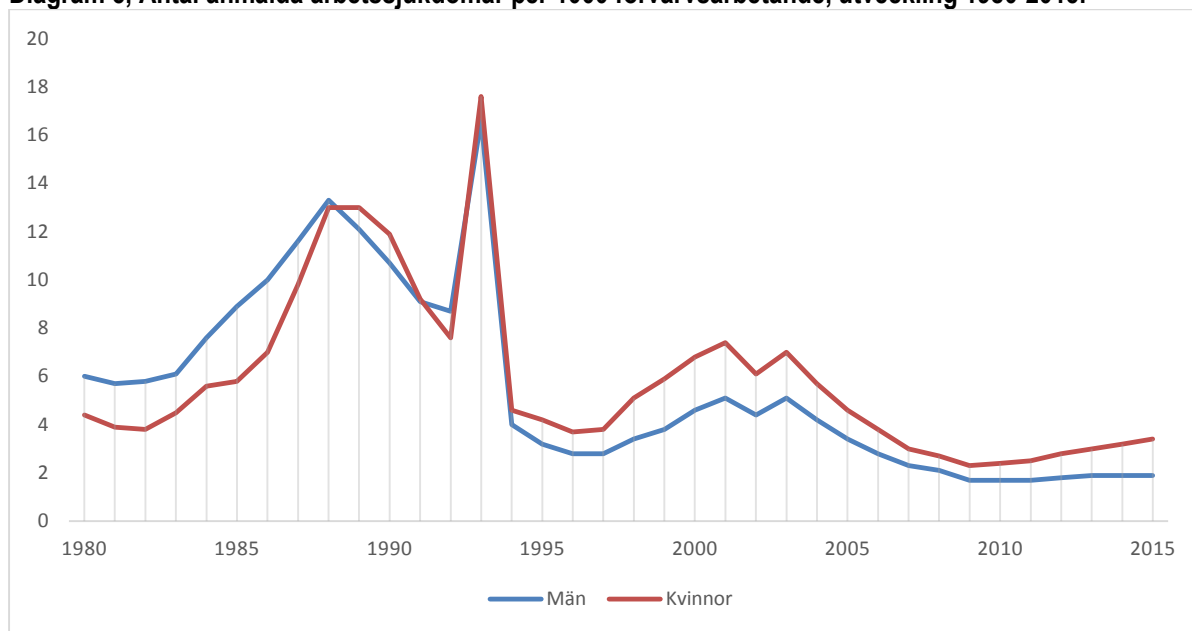
	2011	2012	2013	2014	2015
Jordbruk, skogsbruk och fiske	13	6	4	10	6
Utvinning av mineral	1	1			1
Tillverkning	11	7	8	3	4
Försörjning av el, gas, värme och kyla			1		
Vattenförsörjning; avloppsrening, avfallshantering och sanering			3	1	1
Byggverksamhet	10	7	5	11	5
Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar	2	4	2	3	2
Transport och magasinering	7	8	5	9	7
Hotell- och restaurangverksamhet			1		
Informations- och kommunikationsverksamhet	1		1		
Fastighetsverksamhet		1	1		
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	2	3	2		1
Uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtjänster	4	1			3
Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	5	2	2		2
Utbildning	2	1		2	2
Vård och omsorg; sociala tjänster				1	
Kultur, nöje och fritid		3		1	
Annan serviceverksamhet					
Bransch saknas		1			

Diagram 4, Anmälda arbetsolyckor per 1000 förvärsarbetande, utveckling 1980-2015.

	Män, med frånvaro	Män, utan frånvaro	Kvinnor, med frånvaro	Kvinnor, utan frånvaro
1980	39,3	5,2	11,3	4,7
	36,2	5,4	10,4	4,8
	35,4	6,4	11,3	5,8
	35,3	6,7	11	6
	35,7	7,2	11,8	7
1985	34,6	7,4	12	7,3
	34,7	7,1	12,6	7,4
	34,1	8,4	13	9,5
	33,6	7,9	13,1	9,5
	31,5	7,5	12,3	9
1990	27,8	8	11,2	9,6
	21,3	7,4	8,9	8,9
	14,7	9	7,2	10,7
	12,3	10,1	6,3	11,8
	11,2	10	6,3	12,8
1995	9,8	11,7	5,8	13,8
	9,4	10,4	6	12,9
	8,5	10,2	5,8	13,3
	9,2	10,6	6,5	14,6
	9,6	10,2	6,7	14,2
2000	9,8	9,3	6,9	13,1
	9,5	8,6	6,2	11,7
	10	10	6,8	13,6
	9,5	10,1	6,7	13,5
	8,9	9,7	6,5	14,1
2005	8,5	9,5	6,3	14
	8,3	9	6,4	13,9
	7,8	9,1	5,7	13,7
	7,4	9,2	5,3	13,8
	6,4	9,2	5,3	14,7
2010	7	9,7	5,6	14,8
*	7,1	10	5,5	14,8
2012	7,4	10,9	5,8	15,5
2013	7,5	11,1	6,1	16
2014	7,3	11,2	6,0	16
2015	7,7	11,6	6,3	15,6

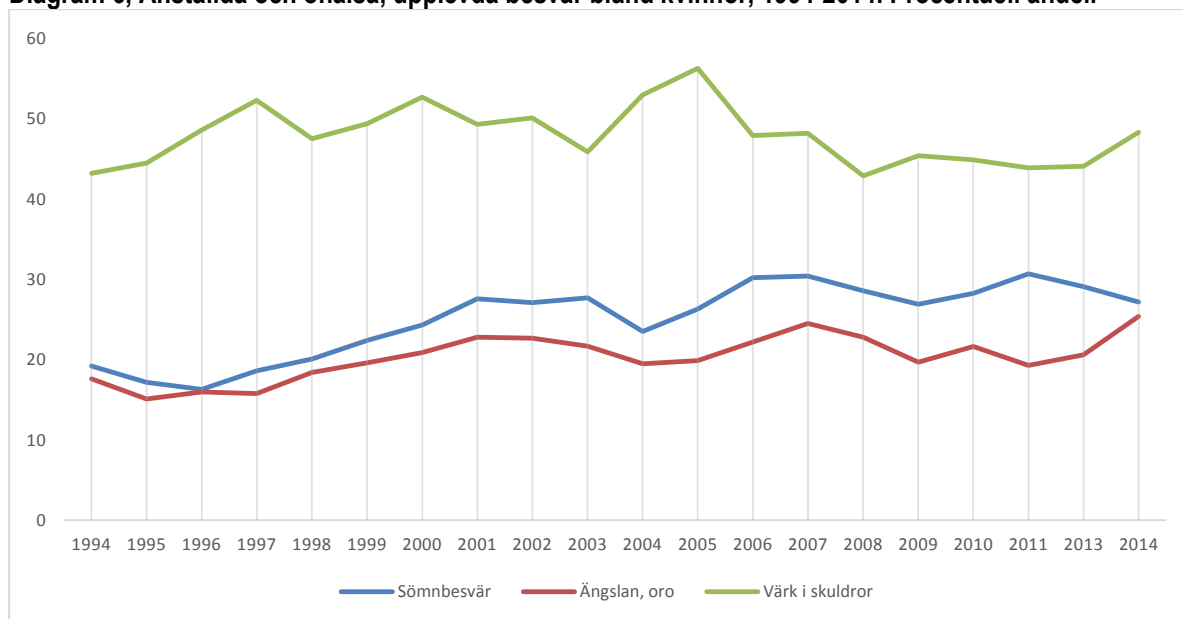
Diagram 5, Antal anmälda arbetssjukdomar per 1000 förvärvsarbetande, utveckling 1980-2015.

	Män	Kvinnor
1980	6	4,4
	5,7	3,9
	5,8	3,8
	6,1	4,5
	7,6	5,6
1985	8,9	5,8
	10	7
	11,6	9,8
	13,3	13
	12,1	13
1990	10,7	11,9
	9,1	9,2
	8,7	7,6
	16,6	17,6
	4	4,6
1995	3,2	4,2
	2,8	3,7
	2,8	3,8
	3,4	5,1
	3,8	5,9
2000	4,6	6,8
	5,1	7,4
	4,4	6,1
	5,1	7
	4,2	5,7
2005	3,4	4,6
	2,8	3,8
	2,3	3
	2,1	2,7
	1,7	2,3
2010	1,7	2,4

*	1,7	2,5
2012	1,8	2,8
2013	1,9	3,0
2014	1,9	3,2
2015	1,9	3,4

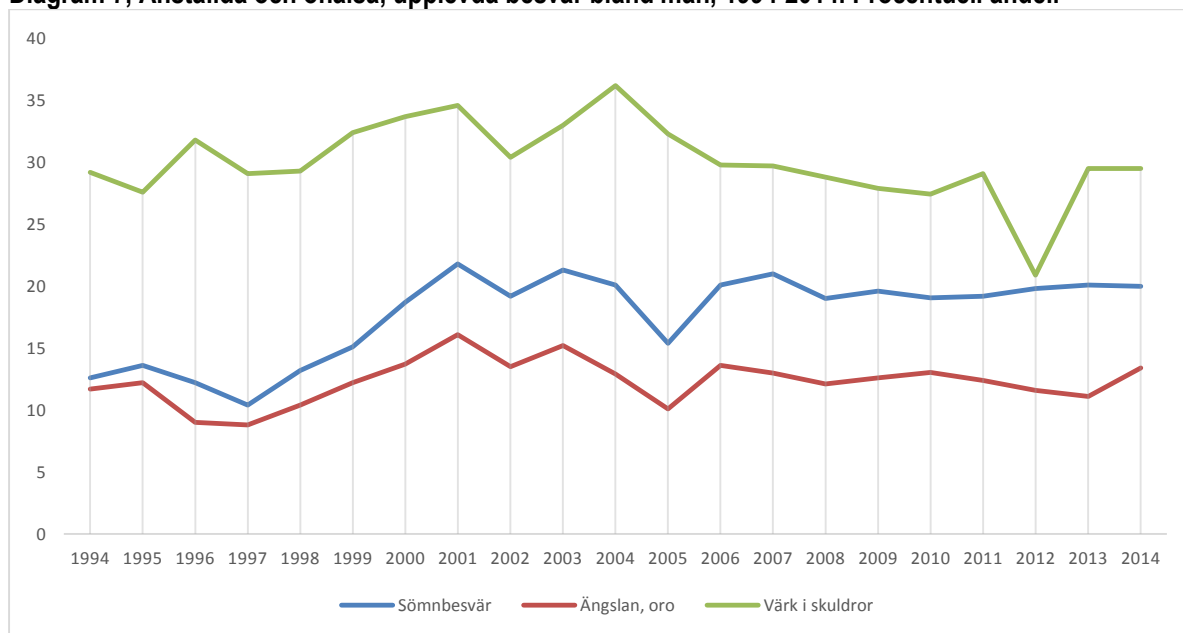
Diagram 6, Anställda och ohälsa, upplevda besvär bland kvinnor, 1994-2014. Procentuell andel.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Sömnbesvär	19,2	17,2	16,3	18,6	20,1	22,4	24,3	27,6	27,1
Ängslan, oro	17,6	15,1	16	15,8	18,4	19,6	20,9	22,8	22,7
Värk i skuldror	43,2	44,5	48,6	52,3	47,5	49,4	52,7	49,3	50,1

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2013	2014
27,7	23,5	26,3	30,2	30,4	28,6	26,9	28,3	30,7	29,1	27,2
21,7	19,5	19,9	22,2	24,5	22,8	19,7	21,7	19,3	20,6	25,4
45,9	53	56,3	47,9	48,2	42,9	45,4	44,9	43,9	44,1	48,3

Diagram 7, Anställda och ohälsa, upplevda besvär bland män, 1994-2014. Procentuell andel.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Sömnbesvär	12,6	13,6	12,2	10,4	13,2	15,1	18,7	21,8	19,2
Ängslan, oro	11,7	12,2	9	8,8	10,4	12,2	13,7	16,1	13,5
Värk i skuldror	29,2	27,6	31,8	29,1	29,3	32,4	33,7	34,6	30,4

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
21,3	20,1	15,4	20,1	21	19	19,6	19,1	19,2	19,8	20,1	20
15,2	12,9	10,1	13,6	13	12,1	12,6	13,0	12,4	11,6	11,1	13,4
33	36,2	32,3	29,8	29,7	28,8	27,9	27,4	29,1	20,9	29,5	29,5